

Рівненський державний гуманітарний університет  
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ВК03**

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЇ ЗА ФАХОМ**

спеціальність 0.23 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво

освітня програма: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Художньо-педагогічний факультет

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЇ ЗА ФАХОМ** для здобувачів вищої освіти за спеціальністю / освітньою програмою 0.23 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Мова навчання українська.

Розробники: Крайлюк Л.В., к. мист. н., доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва РДГУ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року № \_\_\_\_\_

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ ( \_\_\_\_\_ ) (підпис)  
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету / інституту

\_\_\_\_\_

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року № \_\_\_\_\_

Голова навчально-методичної комісії \_\_\_\_\_  
( \_\_\_\_\_ ) (підпис) (прізвище та ініціали)

© \_\_\_\_\_, 20\_\_ рік

© \_\_\_\_\_, 20\_\_ рік

## 1. Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників                                                                                                                                                                            | Галузь знань, спеціальність, освітній рівень                                         | Характеристика навчальної дисципліни |                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | денна форма навчання                 | заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 3                                                                                                                                                                             | Галузь знань<br>02 Культура і мистецтво                                              | вибіркова                            |                       |
| Модулів – 2                                                                                                                                                                                        | Спеціальність:<br><br>023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація | Рік підготовки                       |                       |
| Змістових модулів – 7                                                                                                                                                                              |                                                                                      | 1-й                                  | 1-й                   |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання<br>_____                                                                                                                                                   |                                                                                      | Семестр                              |                       |
| Загальна кількість годин – 90                                                                                                                                                                      |                                                                                      | 2-й                                  | 2-й                   |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | Лекції                               |                       |
| Тижневих годин для денної форми навчання:<br><br>аудиторних – 1<br><br>самостійної роботи студента – 2                                                                                             | Освітній рівень:<br>магістр                                                          | 20 год.                              | Год.                  |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | Практичні                            |                       |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | 10 год.                              | Год.                  |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | Самостійна робота                    |                       |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | 60 год.                              | Год.                  |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | Вид контролю:                        |                       |
|                                                                                                                                                                                                    |                                                                                      | залік                                | залік                 |
| Передумови для вивчення дисципліни (перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше): історія зарубіжного мистецтва, історія українського мистецтва, технологія і матеріалознавство, політологія. |                                                                                      |                                      |                       |

## **2. Мета та завдання навчальної дисципліни**

Дисципліна «Теорія та історія реставрації за фахом» входить до циклу дисциплін професійної підготовки. Дисципліна належить до вибірових складових освітньої програми і сприяє оволодінню програмних результатів навчання:

ПР 7. Володіти фаховою термінологією, науково-аналітичним апаратом, проводити аналіз та систематизацію фактологічного матеріалу та методикою проведення наукових досліджень.

ПР 8. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, реставраційної, дослідницької та освітньої діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПР 10. Застосовувати у мистецькій та дослідницькій діяльності знання естетичних проблем образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, основних принципів розвитку сучасного візуального мистецтва.

Компетентності для формування яких використовується ця навчальна дисципліна, включають загальні:

ЗК 9. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

та спеціальні (фахові):

СК 4. Здатність проводити діагностику стану збереженості мистецьких об'єктів, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації.

СК 7. Володіння теоретичними і методичними засадами навчання та інтегрованими підходами до фахової підготовки художників образотворчого і декоративного мистецтва та реставраторів творів мистецтва, планування власної науково-педагогічної діяльності.

Вивчення дисципліни дозволяє вирішувати складні проблеми у мистецькій педагогічній практиці, у галузі реставрації творів мистецтва, в суспільній діяльності.

**Мета** – розуміння теорії сучасних принципів наукової реставрації через вивчення історії реставраційної практики.

**Завдання** – оволодіння теоретичними принципами наукової реставрації та знанням історії виникнення та розвитку реставрації мистецьких творів.

**15. Очікувані результати навчання (базуються на програмних результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою, та деталізуються)**

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: історію виникнення, становлення реставраційної практики в Україні та за кордоном, основні етапи її теоретичного осмислення, етичні засади та їх законодавче забезпечення, особливості їх застосування на практиці.

Вміти: обирати і застосовувати інструментарій, матеріали та методи для найпростішого консервування і реставрування художніх виробів з кераміки, текстилю, деревообробки, найдоцільніші для збереження конкретного мистецького твору.

**15. Програма навчальної дисципліни**

**Модуль 1. Історія розвитку реставрації у Європі**

**Змістовий модуль 1. Європейський досвід охорони артефактів та їх реставрації**

Тема 1. Виникнення та еволюція реставраційного мистецтва до кінця XVIII ст.

Тема 2. Реставраційна теорія і практика у XIX ст.

Тема 3. Науковий підхід до питань реставрації: XX-XXI ст.

**Змістовий модуль 2. Реставрація України в історичному аспекті**

Тема 4. Виникнення та еволюція реставраційного мистецтва до 20-х рр. XX ст. на території України

Тема 5. Реставрація в Україні 20-90-х рр. XX ст.

Тема 6. Реставрація України періоду незалежності

**5. Структура навчальної дисципліни**

| Назви змістових | Кількість годин |
|-----------------|-----------------|
|-----------------|-----------------|

| модулів і тем                                                                                    | денна форма |              |   |      |      |          | заочна форма |              |    |      |      |          |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|--------------|---|------|------|----------|--------------|--------------|----|------|------|----------|
|                                                                                                  | усього      | у тому числі |   |      |      |          | усього       | у тому числі |    |      |      |          |
|                                                                                                  |             | л            | п | лаб. | Інд. | С.<br>р. |              | л            | п  | лаб. | Інд. | С.<br>р. |
| 1                                                                                                | 2           | 3            | 4 | 5    | 6    | 7        | 8            | 9            | 10 | 11   | 12   | 13       |
| <b>Модуль 1. Історія виникнення та розвитку реставрації</b>                                      |             |              |   |      |      |          |              |              |    |      |      |          |
| <b>Змістовий модуль 1. Європейський досвід охорони артефактів та їх реставрації</b>              |             |              |   |      |      |          |              |              |    |      |      |          |
|                                                                                                  |             |              |   |      |      |          |              |              |    |      |      |          |
| Тема 1. Виникнення та еволюція реставраційного мистецтва до кінця XVIII ст.                      | 2           | 2            | 0 |      |      | 0        |              |              |    |      |      |          |
| Тема 2. Реставраційна теорія і практика у XIX ст.                                                | 8           | 2            | 2 |      |      | 4        |              |              |    |      |      |          |
| Тема 3. Науковий підхід до питань реставрації: XX-XXI ст.                                        | 8           | 2            | 2 |      |      | 4        |              |              |    |      |      |          |
| <b>Разом за змістовим модулем 1</b>                                                              | 18          | 6            | 4 |      |      | 8        |              |              |    |      |      |          |
| <b>Змістовий модуль 2. Реставрація України в історичному аспекті</b>                             |             |              |   |      |      |          |              |              |    |      |      |          |
| Тема 4. Виникнення та еволюція реставраційного мистецтва до 20-х рр. XX ст. на території України | 2           | 2            | 0 |      |      | 0        | 2            | 0            | 0  |      |      | 2        |

|                                                                                         |    |    |    |  |  |    |    |  |  |  |  |  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----|----|----|--|--|----|----|--|--|--|--|--|
|                                                                                         |    |    |    |  |  |    |    |  |  |  |  |  |
| Тема 5. Реставрація в Україні 20-90-х рр. XX ст.                                        | 8  | 2  | 2  |  |  | 4  |    |  |  |  |  |  |
| Тема 6. Реставрація України періоду незалежності                                        | 18 | 2  | 2  |  |  | 14 |    |  |  |  |  |  |
| Разом за змістовим модулем 2.                                                           | 28 | 6  | 4  |  |  | 8  |    |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин (модуль 1)</b>                                                          | 46 | 12 | 8  |  |  |    |    |  |  |  |  |  |
| <b>Модуль 2. Проблеми збереження пам'яток культури</b>                                  |    |    |    |  |  |    |    |  |  |  |  |  |
| Тема 7. Міжнародне законодавство у сфері охорони світової культурної спадщини.          | 8  | 2  | 2  |  |  | 4  |    |  |  |  |  |  |
| Тема 8. Законодавство України щодо збереження пам'яток матеріальної культурної спадщини | 6  | 0  | 2  |  |  | 4  |    |  |  |  |  |  |
| Тема 9. Інноваційні підходи до організації реставраційної практики                      | 30 | 2  | 2  |  |  | 26 |    |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин (модуль 2)</b>                                                          | 44 | 4  | 6  |  |  | 34 |    |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин</b>                                                                     | 90 | 16 | 14 |  |  | 60 | 90 |  |  |  |  |  |

## 7. Теми практичних занять

| №<br>з/п | Назва теми                                                                         | Кількість<br>годин<br>денна<br>форма<br>навчання | Кількість<br>годин<br>заочна<br>форма<br>навчання |
|----------|------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| 1        | Реставраційна теорія і практика у ХІХ ст.                                          | 2                                                |                                                   |
| 2        | Науковий підхід до питань реставрації: ХХ-ХХІ ст.                                  | 2                                                |                                                   |
| 3        | Реставрація в Україні 20-90-х рр. ХХ ст.                                           | 2                                                |                                                   |
| 4        | Реставрація України періоду незалежності                                           | 2                                                |                                                   |
| 5        | Міжнародне законодавство у сфері охорони<br>світової культурної спадщини.          | 2                                                |                                                   |
| 6        | Законодавство України щодо збереження пам'яток<br>матеріальної культурної спадщини | 2                                                |                                                   |
| 7        | Інноваційні підходи до організації реставраційної<br>практики                      | 2                                                |                                                   |

## 9. Самостійна робота

| №<br>з/п | Назва теми                                                                | Кількість<br>годин<br>денна<br>форма<br>навчання | Кількість<br>годин<br>заочна<br>форма<br>навчання |
|----------|---------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| 1        | Реставраційна теорія і практика у ХІХ ст.                                 | 4                                                |                                                   |
| 2        | Науковий підхід до питань реставрації: ХХ-ХХІ<br>ст.                      | 4                                                |                                                   |
| 3        | Реставрація в Україні 20-90-х рр. ХХ ст.                                  | 4                                                |                                                   |
| 4        | Реставрація України періоду незалежності                                  | 14                                               |                                                   |
| 5        | Міжнародне законодавство у сфері охорони<br>світової культурної спадщини. | 4                                                |                                                   |

|   |                                                                                 |    |  |
|---|---------------------------------------------------------------------------------|----|--|
| 6 | Законодавство України щодо збереження пам'яток матеріальної культурної спадщини | 4  |  |
| 7 | Інноваційні підходи до організації реставраційної практики                      | 26 |  |
|   | Разом                                                                           | 60 |  |

### **11. Методи навчання.**

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

### **12. Методи оцінювання.**

МО2 – усне або письмове опитування

МО4 – тестування;

МО6 – реферати, есе;

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;

МО10 – залік.

### **13. Засоби діагностики результатів навчання**

-стандартизовані тести;

-аналітичні звіти, реферати, есе;

-презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

### **14. Критерії оцінювання результатів навчання.**

Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити

використовувану числову (рейтингову) шкалу. Критерії оцінювання результатів навчання:

| Суми балів за 100-бальною шкалою | Оцінка в ЄКТС | Значення оцінки ЄКТС | Критерії оцінювання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Рівень компетентності                | Оцінка за національною шкалою (залік) |
|----------------------------------|---------------|----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|---------------------------------------|
| 90-100                           | A             | відмінно             | здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності | Високий (творчий)                    | зараховано                            |
| 82-89                            | B             | добре                | здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє                                                                                                                                                           | Достатній (конструктивноваріативний) | зараховано                            |

|       |   |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                              |                |
|-------|---|----------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|----------------|
|       |   |                | допущені помилки,<br>кількість яких<br>незначна                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                              |                |
| 74-81 | C | добре          | здобувач вищої<br>освіти вміє<br>зіставляти,<br>узагальнювати,<br>систематизувати<br>інформацію під<br>керівництвом<br>викладача, загалом<br>самостійно<br>застосовувати її на<br>практиці;<br>контролювати власну<br>діяльність;<br>виправляти помилки,<br>з-поміж яких є<br>суттєві, добирати<br>аргументи для<br>підтвердження думок | Достатній<br>(конструктивно-<br>варіативний) | зарахова<br>но |
| 64-73 | D | задовіль<br>но | здобувач вищої<br>освіти відтворює<br>значну частину<br>теоретичного<br>матеріалу, виявляє<br>знання і розуміння<br>основних положень,<br>за допомогою<br>викладача може<br>аналізувати<br>навчальний матеріал,<br>задовільно<br>виправляти помилки,<br>з-поміж яких є<br>значна кількість<br>суттєвих                                  | Середній<br>(репродуктивний)                 | зарахова<br>но |
| 60-63 | E | задовіль<br>но | здобувач вищої<br>освіти володіє                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Середній<br>(репродуктивний)                 | зарахова       |

|       |    |                                                                      |                                                                                                                               |                                   |               |
|-------|----|----------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|---------------|
|       |    |                                                                      | навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні                  |                                   | НО            |
| 35-59 | FX | незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю | здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу    | Низький (рецептивно-продуктивний) | не зараховано |
| 1-34  | F  | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни           | здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів | Низький (рецептивно-продуктивний) | не зараховано |

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ (за наявності) та оцінка за екзамен.

## 15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

| Модуль 1                                     |    |    |                    |    |    | Сума |
|----------------------------------------------|----|----|--------------------|----|----|------|
| Практична та самостійна робота (презентації) |    |    |                    |    |    |      |
| Змістовий модуль 1                           |    |    | Змістовий модуль 2 |    |    |      |
| T1                                           | T2 | T3 | T4                 | T5 | T6 | 50   |
| 5                                            | 5  | 5  | 5                  | 5  | 25 |      |

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

| Модуль 2.                                                 |    |    | Сума |
|-----------------------------------------------------------|----|----|------|
| Поточне тестування, самостійна робота та практична робота |    |    |      |
| T7                                                        | T8 | T9 | 50   |
| 5                                                         | 5  | 40 |      |

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

## **16. Методичне забезпечення**

1. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Історія реставрації за фахом» для студентів-магістрів галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Крайлюк Л. В.; Рівне : РДГУ, 2017. 16 с.

2. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Історія реставрації творів декоративного мистецтва» для студентів-магістрів галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Крайлюк Л. В.; Рівне : РДГУ, 2021. 18 с.

3. Візуальні матеріали на електронних носіях.

## **17. Питання для підготовки до підсумкового контролю**

1. Оптимальні консерваційно-реставраційні втручання та їх припустимі межі. Етичні аспекти (на прикладі).

2. Проблеми реставраційного проєктування (на прикладі).

3. Розвиток реставрації в Європі XIX ст.

4. Структура та зміст охорони пам'яток і консерваційно-реставраційної діяльності в Україні XXI ст.

5. Реставраційні практики епохи Відродження.

6. Новітні засоби консервації творів мистецтва та архітектури.

7. Основи методології реставраційних робіт.

8. Регіональні проблеми організації консерваційно-реставраційної діяльності в контексті охорони пам'яток історії та культури.
9. Роль Віоле ле Дюка у здійсненні реставрації архітектурних пам'яток Франції.
10. Й. Вінкельман як ініціатор та теоретик реставраційної справи.
11. Теоретична спадщина Ф. Вовка.
12. Теоретики та практики реставраційної справи в Україні.
13. Термінологія реставраційної теорії та практики.
14. Становлення реставрації у Франції

## **18. Рекомендована література (основна, допоміжна)**

1. Дослідження, реставрація та консервація пам'яток культури на папері і пергаменті : Бібліогр. покажч. / уклад.: Л. -Д. Розумна; НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В.Стефаника. - Л., 2000. - 106 с.
2. Мінжулін О. І. Реставрація творів з металу: Підруч. для студентів вищ. худож. навч. закл. – К.: Спалах, 1998. – с. 232: іл.
3. Оршанський Л. В. Художня обробка матеріалів. Орнаментика і технологія : навч. посіб. Для студентів і педагогів / Л. В. Оршанський, М. С. Курач, Г. Л. Ліщинська-Кравець, М. П. Олексюк; за заг. ред. Л. В. Оршанського – Тернопіль : ТЗОВ Терногра. – 312 с.
4. Основи наукових досліджень у реставрації пам'яток архітектури : навч. посіб. для студентів архітектур. та мистец. спец. ВНЗ / Л. Я. Чень ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 125, [3] с. : іл.
5. Основи реставраційних процесів. Передреставраційні дослідження: метод. поради до практ. занять / Л. С. Дзендзелюк, Л. М. Льода; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Укр. акад. друкарства, Каф. книжк. графіки та дизайну друк. продукції. – Львів: УАД, 2012. – 86 с.
6. Підготовка пам'яток писемності та друку до реставрації: матеріали, лабораторні дослідження / Л. С. Дзендзелюк, Л. М. Льода ; відп. ред. Л. В. Сніцарчук ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника. – Львів, 2012. – 134 с.
7. Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій = Current issues in research, conservation and restoration of historical fortifications : матеріали міжнар. конф. молодих науковців, 2-4 черв. 2011 р. Львів-Тустань / Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т архітектури, Моргедський держ. ун-т (США), Держ. іст.-культ.

- заповідник "Тустань" ; [редкол.: М. Бевз, Б. Черкес, А. Мандзій]. – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 170 с. : іл.
8. Реставраційне матеріалознавство: навч. посібник / В. Волошинець, М. Бевз. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 128 с.
  9. Синтез мистецтв : навч. посіб. / В.Г. Чернявський, І.О. Кузнецова, Т.В. Кара-Васильєва, З.А. Чегусова. – К. : НАУ, 2012. – 320 с.
  10. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації/ Богуслав Сланський; авт. Передм. Та упоряд. І. Дорофієнко. – К. : Мистецтво, 2009. – 304 с., іл.
  11. [Станкевич, М. Є.](#) Українське художнє деревообробництво XVII - XX ст. (Концепція декоративності. Історія. Типологія. Художні особливості). [Текст] : дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 / Станкевич Михайло Євстахіїв ; Ін-т народознав. НАН України. – Львів, 1995. - 323 с. + пр.1 – 154с.
  12. [Станкевич, М. Є.](#) Українське художнє дерево XVI-XX ст. [Текст] / М. Є. Станкевич ; НАН України, Інститут народознавства. - Л. : Інститут народознавства НАН України, 2002. – 480 с.: іл.
  13. Тимків Б. Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. – 312 с., 563 іл.
  14. Шумєга С. С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єру. Навчальний посібник". : навч. посіб. для студ вищ. навч. закл. / С. С. Шумєга ; М-во освіти і науки України, Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 298 с. (324 стор.)

## 19. Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
2. <http://cheloveknauka.com/ukrainskaya-hudozhestvennaya-obrabotka-dereva-xvii-hx-v-kontsepsiya-dekoratvnosti-istoriya-tipologiya-i-hudozhestvennye-#ixzz3sxY7QW6i>
3. Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. «Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Париж, 17-21 листопада 1972 року - <http://www.ENNHO.ru>
4. Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. «Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». Париж, 17-21 листопада 1972 р.- <http://www.ENNHO.ru>

